

MİLLÎ SARAYLAR T B M M NATIONAL PALACES
İSTANBUL

MİLLÎ MİRASIMIZDAN İKİ ÖNEMLİ KURULUŞ;
YILDIZ PORSELEN VE HERKE
İPEKLİ DOKUMA-HALİ FABRİKALARI

98-168

T. B. M. M.

YER 98-168
YIL
CLT
KSM
KOP
DEM 98-168

KÜTÜPHANESİ

ön kapak: SARAY KOLEKSİYONU 2
front cover: PALACE COLLECTION 2

arka kapak: HEREKE İPEKLİ HALI-SECCADE
back cover: HEREKE SILK PRAYER CARPET

TASARIM VE BİLGİSAYAR UYGULAMA: TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI KÜLTÜR TANITIM YARDIMCILIĞI
DESIGN AND COMPUTER GRAPHICS: OFFICE OF CULTURAL- INFORMATION DEPARTMENT OF NATIONAL PALACES

BASKI/PRINTED BY: TBMM BASIMEVİ

TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI YAYINIDIR. İSTANBUL 1997.
A PUBLICATION OF THE TBMM DEPARTMENT OF NATIONAL PALACES. İSTANBUL 1997.

YILDIZ PORSELEN FABRİKASI

Geleneksel Türk Çini Sanatı'nın son temsilcisi olan Yıldız Porselen Fabrikası, Avrupa devletlerinin porselen sanayii karşısında gerileyen Osmanlı çini sanatına yeni bir yön ve hız vermek amacıyla kurulmuştur. Bu amaçla ve devlet eliyle 1894 yılında Yıldız Sarayı bahçesinde kurulan bu fabrika; o yıllarda Yıldız Fabrika-i Hümayûnu olarak anılıyor ve ürünleri padişahın saray, köşk ve kasırlarındaki eşyalar arasında özel bir yer alıyordu.

Fabrikanın kuruluşu için o yıllarda gerekli olan her türlü kalıp ve malzeme, dönemin bu konuda ileri teknolojilerine sahip olan Fransa'daki "Limoges" ve "Sevres" fabrikalarından getirildiği gibi, yine birçok kalıp da yerli ustalar tarafından hazırlanmıştır.

Batı sanatı ile Anadolu sanatı arasındaki çok yönlü senteze katkıları açısından önemli bir rol oynayan bu fabrika, Cumhuriyet döneminde de üretimini sürdürmüş ve Geleneksel Türk Çini Sanatı'nın dünyaca tanınmasını sağlayan örnekler üretmiştir. Öyleki günümüzde de Yıldız Porselen Fabrikası'nın eldekorlu ürünlerinde, bu geleneğe bağlı olarak sırustü, sıraltı ve sıriçi tekniği uygulanmaktadır.

Yıldız Porselen Fabrikası, kurulduğu yıllardan başlayarak oluşagelen tüm sıkıntılara karşılık, kendi alanında dünyaca tanınan başarılı örnekleri üretebilmiştir. Özellikle kuruluşunun ilk yılları bu açıdan son derece önemlidir. Çünkü hem o yılların ünlü Türk sanatçılarının, hem de yabancı ressamların biraraya gelip çalıştıkları bir sanat ve uygulama alanı oluşturulmuştur.

Fabrikanın o yıllarda bir prestij ürünü olarak ürettiği ve günümüze dek gelebilen tanınmış porselenlerinin büyük bir bölümü Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonları arasında yer alırken, diğer önemli bir bölümü de TBMM Milli Saraylar Koleksiyonları içinde korunmaktadır.

Günümüzde TBMM'ne bağlı Milli Saraylar bünyesinde bir müze-fabrika olarak benzerleri arasında özel bir konumu olan Yıldız Porselen Fabrikası, bir yandan çağdaş beğeniye yönelik örnekler üretmekte öte yandan da kuruluş yıllarında yaptığı ve günümüzde Milli Saraylar Yıldız Koleksiyonu'nda yer alan ürünleri sınırlı sayıda yeniden üreterek bir dönem estetiğinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır.

YILDIZ PORCELAIN FACTORY

Yıldız Porcelain Factory was founded in the late 19th century in an attempt to revive traditional Turkish tile and china manufacture, which was declining in the face of European imports. The factory was established in the grounds of Yıldız Palace in 1894. Known as the Imperial Yıldız Factory, it produced high quality porcelain ware for the Imperial palaces.

All the moulds and materials were originally brought to Turkey from the French Limoges and Sevres porcelain factories, whose technologies were among the most advanced of the time, and subsequently many moulds were also prepared by local craftsmen.

The Yıldız Factory played an important role in creating a synthesis between Western and Traditional Turkish Art. It continued in operation following the establishment of the Turkish Republic, and produced ware which awakened interest in traditional Turkish porcelain around the world. The hand painted pieces made at Yıldız Factory today use traditional overglaze, underglaze and inglaze techniques.

Despite all the difficulties which beset the factory over the years, it succeeded in producing outstanding pieces which earned it a worldwide reputation in its field. The porcelain produced in the early years is of particular importance, because the factory employed notable Turkish artists of the time, who worked here side by side with foreign porcelain decorators.

The largest collections of early Yıldız porcelain, produced as prestige pieces for the Imperial palaces, are those at Dolmabahçe Palace and other Imperial residences belonging to the Department of National Palaces, and at Topkapı Palace Museum.

Today Yıldız Porcelain Factory is still in operation, and open to the public as a museum under the management of the Department of National Palaces. As well as porcelain in contemporary designs the factory also produces reproductions of early pieces in the collections at Dolmabahçe and other National Palaces in limited numbers.

İZNİK SERİSİ / İZNİK SERIES

YAPRAK DİLİMLİ TABAK Sıraltı desen.
LEAF PATTERN PLATE Underglaze decoration.

İZNİK TABAK Sıraltı, laleli desen.
İZNİK PATTERN PLATE Underglaze
decoration with tulips.

İZNİK TABAK Sıraltı, selvili desen.
İZNİK PATTERN PLATE Underglaze
decoration with cypress motif.

İZNİK SERİSİ / İZNİK SERIES

KANDİL VAZO Sıraltı, klasik desen.
OIL-LAMP VASE Underglaze
classical design.

İZNİK KUPA Sıraltı, laleli desen.
İZNİK TANKARD Underglaze decoration
with tulips.

MİNYATÜR SARAY VAZO Sıraltı,
üzümlü desen.
MINIATURE PALACE VASE Underglaze
decoration with grapes.

İZNİK SERİSİ / İZNİK SERIES

KULPSUZ SÜRAHİ Siraltı,
klasik desen.
DECANTER Underglaze classical
design.

İZNİK UAZO Siraltı, klasik desen.
İZNİK PATTERN VASE Underglaze
classical design.

İZNİK UAZO Siraltı,
klasik İznik desen no. 60
İZNİK PATTERN VASE Underglaze
classical İznik design no. 60.

DÜZ DUVAR TABAĞI Sirüstü,
klasik ayetli desen.
SHALLOW WALL PLATE Overglaze classical
design with verse from the Koran.

ÇUKUR DUVAR TABAĞI Sirüstü,
klasik desen no. 20.
DEEP WALL PLATE Overglaze
classical design no. 20.

DÜZ DUVAR TABAĞI Sirüstü,
klasik desen no. 35.
SHALLOW WALL PLATE Overglaze
classical design no. 35.

KÜÇÜKSÜ ÇEŞMELİ DUVAR TABAĞI
Sirüstü, rölyef üzeri eldekoru.
WALL PLATE WITH FOUNTAIN DESIGN
Overglaze hand decoration
with relief moulding.

KÜÇÜK KANDİL VAZO Sirüstü,
klasik desen no. 59.
SMALL OIL-LAMP VASE Overglaze
classical design no. 59.

KAVUK VAZO Sirüstü, klasik desen no. 54.
KAVUK VASE Overglaze classical design no. 54.

YENİ YILDIZ VAZO Sirüstü,
klasik desen no. 14.
NEW YILDIZ VASE Overglaze
classical design no. 14.

KAHVE TAKIMI Siralti, laleli desen.
COFFEE SERVICE Underglaze tulip design.

KAHVE TAKIMI Sirüstü, klasik Boğaziçi desen.
COFFEE SERVICE Overglaze classical with Bosphorus design.

SEMAUER TAKIMI Sirüstü, Lame Corning tekniği.
SAMOUAR SET Overglaze decoration in the Lame Corning technique.

KÜÇÜK KARPUZ ŞEKERLİK Sıraltı,
klasik papatya desenli.
SMALL SPHERICAL SUGAR BOWL Underglaze
classical design with daisies.

AŞIYAN KASE Sırüstü,
zeminli klasik kuşlu desen.
AŞIYAN BOWL Overglaze classical design
with flowers bird finial.

solda ve sağda **MİNELİ RÜYA ABAJUR Sırüstü**, klasik desen.
ortada **RÜYA ABAJUR Sıraltı** laleli desen.
left and right **ENAMELED DREAM LAMPSHADE overglaze** classical design.
centre **DREAM LAMPSHADE Underglaze** decoration with tulips.

MATRA VAZO
Klasik Yıldız tekniği.
FLASK VASE
Classical Yıldız technique.

AŞURE TAKIMI
Sırüstü, klasik kuşlu desen.
AŞURE SERVICE
Overglaze classical design with birds.

ZÜLFÜARUZ VAZOLAR Mineli, sıraltı eldekoru.
ZÜLFÜARUZ VASES Underglaze Enamelled hand decoration.

MİLLÎ SARAYLAR YILDIZ KOLEKSİYONU'NDAN YENİDEN ÜRETİM
REPRODUCTIONS OF YILDIZ PORCELAIN IN THE NATIONAL PALACES COLLECTION

SARAY KOLEKSİYONU 1, Sirüstü tekniğinde, dışı ajur dekorlu, 1897 tarih ve 54/2888 Env. No'lu tabak.
PALACE COLLECTION 1, This plate with overglaze decoration and openworked rim is dated 1897. (Inv. No. 54/2888)

SARAY KOLEKSİYONU 2, Sirüstü tekniğinde 1904 tarih ve 52/2684 Env. No'lu vazo.
PALACE COLLECTION 2, This vase with overglaze decoration is dated 1904. (Inv. No. 52/2684)

SARAY KOLEKSİYONU 3, Sirüstü tekniğinde A.H. (Abdülhamid II) armalı 1905 tarih ve 37/670-671 Env. No'lu kahve fincanı.
PALACE COLLECTION 3, This coffee cup with overglaze decoration is dated 1905 and bears Sultan Abdülhamid II's monogram, A.H (Inv. No. 37/670-671)

HEREKE İPEKLİ HALI VE DOKUMA FABRİKASI

1843 yılında Hereke Fabrika-i Hümâyûnu adıyla Hereke'de kurulan fabrika, Osmanlı İmparatorluğu'nun o tarihe kadar halı ve ipekli dokuma alanında kurduğu en kapsamlı olanıdır. Fabrikada, o yılların öncü teknolojisi kullanılıyor ve en üst kalitedeki ürünleri Osmanlı Sanayii'nin bir vitrini niteliğindeki başta Dolmabahçe olmak üzere padişaha ait saray, köşk ve kasırlarda yer alıyordu. Öte yandan bu konuda kolaylık sağlaması için Dolmabahçe Sarayı yapılırken, "Hereke Dokumahanesi" adıyla sarayın bünyesinde bir de atelye kurulmuştu.

Fabrikanın Saray'ın halı gereksinimini karşılamak için 1891'de kurulan 100 tezgahlık halı atelyesinde çalıştırılmak üzere Anadolu'nun halı merkezlerinden ustalar çağırılmış, süsleme sanatı ile ilgili ressamlar görevlendirilmiştir. Çoğu Osmanlı döneminde hazırlanmış 100'e yakın desende üretilen bu halılara, Cumhuriyet döneminde de yeni desenler eklenerek koleksiyon zenginleştirilmiştir. Hereke halısı; yöresel halılardan farklı olarak iskeleti oluşturan yün çözgü ve atkılar yerine pamuk çözgü ve atkılar kullanılarak üretilmektedir. Bu özelliğiyle yün Hereke halısı, mevcut halılar arasında 360.000 ilmik ile m² sinde en fazla düğüm bulunan halıdır ve "ekstra ince" halılar sınıfının başında yer almaktadır. Yine dünyaca tanınan İpek Hereke halısı ise daha çok seccade boyutlarında üretilmekte ve bu halılarda m² ye düşen ilmik sayısı 1.000.000'u bulmaktadır.

Cumhuriyet döneminde de çalışmasını sürdüren Hereke İpekli Dokuma ve Halı Fabrikası; günümüzde TBMM Milli Saraylar'a bağlı bir müze-fabrika olarak yalnız halı değil, yüz yıllık geleneksel jakarlı dokuma tezgahlarında döşemelik kumaş üretimini de sürdürmekte ve Milli Saraylar için 180 çeşit desen üretebilmektedir. Öte yandan ipek ya da saf yün ipliklerle günlük yaşamda kullanılabilecek türden duvar ve sehpa örtüsü, şal örtü gece elbiselikleri gibi tarihsel desen özellikli ürünler de yapılmaktadır.

HEREKE SILK CARPET AND WEAVING MILL

Established in 1843 under royal patronage as a showpiece for Ottoman industry, Hereke was the largest weaving mill ever constructed in the Ottoman Empire. It was equipped with the most advanced technology of the time and its carpets and fabrics were of outstanding quality, designed for use in the royal palaces. When Dolmabahçe Palace was being constructed the factory set up a weaving in the palace grounds.

In 1891 a workshop with one hundred carpet looms was established to meet the needs of the palace. Weavers were hired from the provinces, and artists appointed to produce designs. Of nearly a hundred carpet designs in the Hereke collection, most date from that early period, with a smaller number from the post-1920s.

Hereke carpets are distinguished from traditional regional carpets by the use of cotton rather than wool warp and weft threads. At 360,000 knots per metre, than any other wool carpet, and lead in the "extra fine" category. The world famous Hereke silk carpets are generally small sized rugs with one million knots per metre.

Today the mill is still in production as a museum-factory run by the Department of National Palaces. As well as carpets the mill continues to produce upholstery fabrics in 180 different patterns for the National Palaces on its traditional Jacquard looms. It also manufactures silk and wool wall hangings and table cloths, shawls and fabrics for evening wear in traditional designs.

14260

HEREKE İPEKLİ HALI-SECCADE
HEREKE SILK PRAYER CARPET

13911

HEREKE İPEKLİ HALI-SECCADE
HEREKE SILK PRAYER CARPET

HEREKE IPEKLI HALI-SECCADE
HEREKE SILK PRAYER CARPET

ÜÇLÜ İPEK SEHPA ÖRTÜSÜ
SET OF THREE SILK
COFFEE TABLE CLOTHS

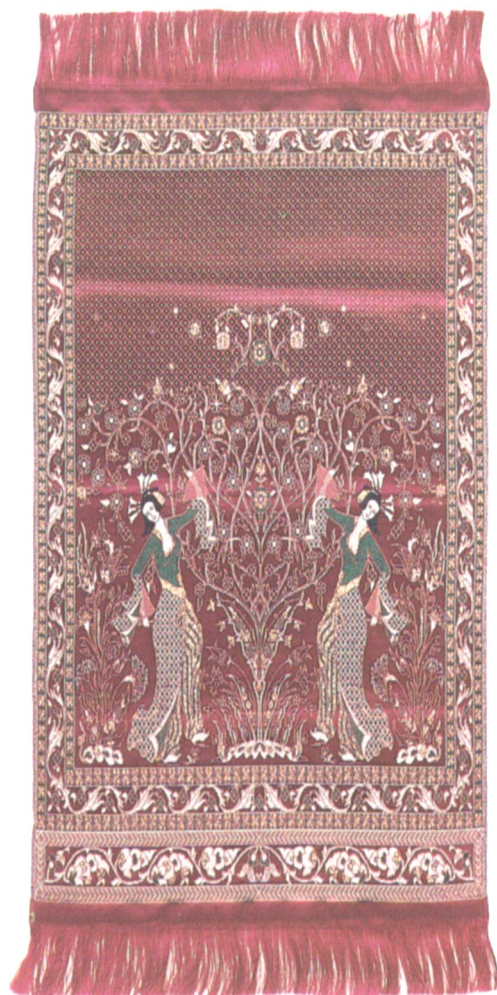
ÜÇLÜ YÜN SEHPA ÖRTÜSÜ
SET OF THREE WOOLLEN
COFFEE TABLE CLOTHS

İPEK ŞAL
SILK SHAWL

YÜN ÖRTÜ
WOOLLEN CLOTH

İPEK PANO
SILK PANEL

MİLLÎ SARAYLAR T.B.M.M. NÂTİKA
İSTANBUL

TWO INSTITUTIONS OF TURKEY'S NATIONAL HERITAGE; YILDIZ PORCELAIN FACTORY AND HEREKE SILK WEAVING MILL

